

Historische sensatie op de Brocken

Wisselcolumn

Columns - 8 september 2017 - Auteur: Hanco Jürgens

Geschiedenis, dat was iets van mijn ouders. Zij hadden de oorlog meegemaakt. Zelf had ik niet het gevoel ook maar iets van historisch belang te hebben beleefd. Totdat de Berlijnse Muur viel. In 1989 werd op straten en pleinen geschiedenis geschreven. Ok, de val van de Muur zelf was langs me heen gegaan, maar dat was de besten overkomen: Angela Merkel zat als iedere donderdag met een vriendin in de sauna en Helmut Kohl was op bezoek in Polen. De Muur viel bovendien pas echt om half twaalf 's avonds, de redacteuren van het NOS-journaal waren al naar huis.

Na de gebeurtenis van historisch gewicht die ook mij - toen nog een jonge student - raakte, wilde ik de schade inhalen. Ik ging naar Berlijn, naar de uitvoering van het legendarische album 'The Wall' door Roger Waters in de zomer van 1990 op de Potsdamer Platz. Een historisch concert, zo dacht ik. Een memorabele reis was het zeker. Maar vooral om andere redenen.

Onderweg naar Berlijn maakten we een tussenstop in de Harz. Daar ligt de meest Duitse berg van Duitsland: de Brocken. Bij een antiquariaat had ik een boekje op de kop getikt over Goethe en zijn reizen naar de Harz. Hij beklom de desolate berg drie keer in de winter om de legendarische heksen te horen zingen bij hun altaar op de top. Goethe verwerkte zijn ervaringen in het beroemde hoofdstuk Walpurgisnacht in zijn meesterwerk 'Faust'. Aan zijn hartsvriendin Charlotte von Stein schreef hij hoe hij aan de voet van de berg in vervoering raakte en hoe hij tijdens de beklimming hoopte haar in de natuur terug te vinden.

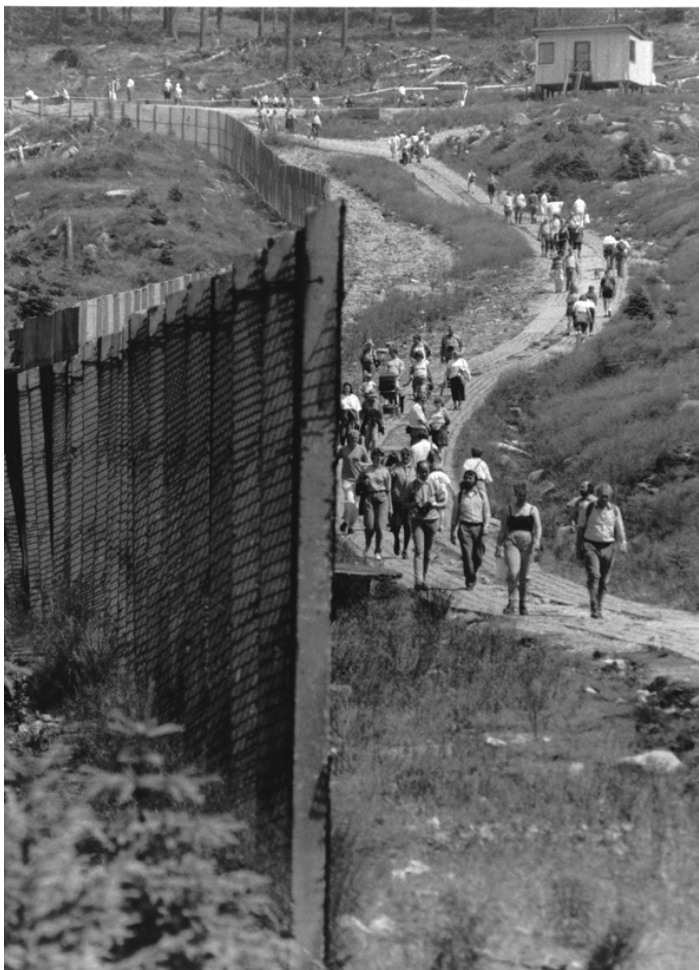
Wetenschappers die aan het DIA zijn verbonden, schrijven op deze plek regelmatig een wisselcolumn

Heinrich Heine beklom eveneens de berg en raakte om minder verheven redenen in vervoering. Hij mengde zich in het Brockenhaus op de top in het gezelschap van lallende studenten en toeristen *avant la lettre*. "Beneveld naar boven en beneveld weer naar beneden", las hij in het gastenboek. Op de top ontmoette hij een jonge vrouw die met grote ogen uitkeek over de vrije wereld onder hen. Ze

hoefde weinig meer te doen dan te luisteren naar de jonge schrijver om ook zijn hart op hol te doen slaan. Of de aan Heine toegeschreven woorden uit het gastenboek - *'Viele Steine, müde Beine, Aussicht keine'* - ook daadwerkelijk van zijn hand zijn, is de vraag. In *'Die Harzreise'* roemde hij juist het uitzicht op de berg die een Duitse rust, iets verstandigs en tolerant uitstraalt omdat deze - zo schreef hij - de dingen ver en helder overziet.

Niet Goethe en Heine hadden hier hun sporen nagelaten, maar de communistische partij

Genoeg redenen dus om de berg met eigen ogen te aanschouwen, te beginnen bij het Torfhaus, de weg die Goethe voorging. Toen we aankwamen bleken we niet de enige die het plan hadden opgevat om juist deze berg te beklimmen. We gingen met drommen tegelijk. Pas tijdens de wandeling ontdekten we dat de berg - in een ver verleden bekend als Blocksberg - tot dan toe een strategisch baken in de Koude Oorlog was geweest. Achtentwintig jaar lang *Sperrgebiet*.

Niet Goethe en Heine hadden hier hun sporen nagelaten, maar de communistische partij, de SED, had dwars over de flanken van de berg een muur gebouwd. Op de top had de Stasi, de geheime dienst, de meest ingenieuze apparatuur geïnstalleerd om al het telefoonverkeer tussen Oost en West af te luisteren, Russische soldaten van de militaire inlichtingendienst tuurden ook nu nog naar bewegingen in de Bondsrepubliek en soldaten van de zevende Grenscompagnie Schierke hielden er de wacht. Toen de muur nog fier overeind stond, controleerden zij het woud en voedden de blaffende honden die zich ophielden langs het hekwerk. Toen was er geen doorkomen aan.

Met ons mee omhoog liep een ouder echtpaar. Ze hadden in hun jeugd de berg nog beklommen. Voor het eerst in decennia liepen ze weer omhoog. We kwamen ook langs de grenssteen van de DDR: *"Nun werden wir wieder Eins,"* zei de man

geëmotioneerd. Na de oorlog was de berg nog even in Amerikaanse handen geweest, maar tijdens de conferentie van Jalta in 1945 hadden de Russen de Brocken opgeëist. In de jaren vijftig gingen DDR-burgers nog geregeld met de stoomtrein van de Brockenbahn omhoog, maar sinds de bouw van de Berlijnse Muur in 1961 was ook voor hen de Brocken afgesloten. We liepen langs het kilometerslange hekwerk van de grens waarin een doorgang was gemaakt om de wandelaars toegang te verschaffen tot de top. En op de top liepen de Russische soldaten verveeld over het met hoge hekken afgebakend terrein. Pas in 1994 zouden de laatste Russische soldaten de top verlaten. Meermaals werden we erop gewezen dat het hier om een bijzonder natuurlandschap ging dat beschermd moest worden. Goethe en Heine waren nog slechts schimmen uit een ver verleden.

Opgetogen reisden we door naar Berlijn waar de 'muurspechten' druk doende waren stukjes beton uit te pikken om ze als trofeeën van de Koude Oorlog mee te nemen naar huis. Met mokers, geologische hamers en beitels gingen de mannen de Berlijnse Muur te lijf. Van de buitenste verflaag was niets meer over. Die was al lang afgebikt. Overal zaten gaten in het gewapend beton waar je doorheen kon kijken. En

wie wel een stukje muur wilde hebben dat met verf was beklad, kon ze bij stalletjes op de Kurfürstendamm kopen.

Veel indruk maakte ook de gehavende staat van de DDR: verwaarloosde huizen, gaten in de weg en mensen die niet gewend waren om vrijuit om zich heen te kijken. We kampeerden op een camping in Potsdam met '*trockene Toilette*'. Dat was dus een lange latrine waarin je je behoefte kon doen. Het meurde er behoorlijk. Op de camping had je geen stacaravans maar vaste tentjes, met stevast een flinke groene laag aanslag erop. Ondanks de ongemakken was deze camping waarschijnlijk toch voor bevoorrechte families uit de DDR: het uitzicht op de rivier de Havel was onovertroffen.

Het publiek scandeerde massaal 'Lauter, Lauter'

Maar wat het hoogtepunt van de reis moest worden, het concert van Roger Waters en zo vele andere prominente popsterren - Van Morrison, Sinéad O'Connor, Cyndi Lauper, The Scorpions - viel tegen. Het zand op de weidse vlakte van de

Potsdamer Platz stooft omhoog en knisperde tussen je tanden, er waren teveel mensen, veel te weinig wc's en vooral: het geluid was te zacht. Het publiek scandeerde massaal 'Lauter, Lauter' waardoor je nog minder hoorde van het concert. Een Nederlands stel dat met een georganiseerde busreis speciaal voor dit concert naar Berlijn was gekomen, besloot halverwege de avond de stad in te gaan. Thuis op de buis - het werd live uitgezonden - was niets van alle ongemakken te merken. Het gescandeerd van het publiek was niet te horen. Historische televisie was het wel.

Deze zomer beklom ik opnieuw de Brocken, met mijn gezin. De berg trekt nu jaarlijks 200.000 dagjesmensen. De wachttorens, de soldaten en de honden hebben plaatsgemaakt voor picknicktafels. De stoomtrein tuft weer omhoog. Goethe en Heine worden op grote stenen met speciale plaquettes geëerd. De bijzondere sensatie getuige te zijn van de wereldgeschiedenis, zoals toen in 1990, had ik ditmaal niet. Nu werd ik me gewaar van het verstrijken van de tijd. Maar ik wist zeker: hier kom ik terug. Sommige dingen moet je vaker doen.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/22698/historische-sensatie-op-de-brocken>